

Com que aquesta explicació es molt possible que no sigui la vera, convé que 'ls aficionats cataláns, en obsequi al quals aquesta nota s' escriu en sa llengua, procurin donar á conèixer las localitats en que trobin l' *Helix alonensis* fins á poguer precisar exactament l' aria de dispersió, com se fa ab las especies notables als paisos ahont abundan els ayments de la Historia Natural.

Y verament es notable l' *Helix alonensis*, no sols per esser un tipo d' un grupo nombrós d' *Helix* que á Espanya compta ab molts representants, sino també perque *Helix alonensis* es molt antich sobre la terra, puig D. F. Cánovas (1) diu que la posseheix fòssil d' una marga calissa del miocé de Mazarrón y del Cabezo del Fraile, abdós localitats de la provincia de Murcia.

Els noms vulgars de l' especie que 'ns ocupa son molt variats: á gran part d' Espanya ne diuhen *serrano*; á Cartain, en la provincia de Valencia, *chona fina* y *vaquetas* (Vilanova), á Cardó *baquetes* (Bofill) y á Bráfim *cagarrines* (Bofill). A las demés localitats de Catalunya no te nom vulgar.

Barcelona y juny de 1905.

EXCURSIONISME BOTANICH

PER EL DR. JOAN CADEVALL

(Continuació)

Sempre m' havia cridat l' atenció, desde 'l tren, el *Linum suffruticosum* d' Urgell, per sa talla y la magnitud y abundancia de sas hermosíssimes flors blanques, per qual motiu tenia veritable interés en estudiarlo. Recullit en aquesta excursió y comparat ab el de Tarrassa, he pogut establir las degudes diferencies que fan del primer el tipo de l' especie lin-

(1) Bofill, Serra de Cardó, in. But. d. l. Assoc. de excursions Catalana, núms. 139-144.

neana, y del según la subespecie *L. salsoloides* Lamk., no citada; pero prevista per Costa. Aquella s' extén per l' Urgell y la Segarra fins á Calaf y aquesta per tot el Vallés, Plá de Bages, Bergadá hasta 'l Cadí, y, según Rony, es l' única que 's trova á Fransa.

Als sembrats próxims á la Sucrera hi cullí la *Vicia cordata* Wulf. y la *V. pseudocracca* Bth., y en l' areny del Ribagorzana, al peu del pont de Corbins estava florint l' *Onobrychis supina* DC. y al desmont de la vía férrea, prop de Termens, ostentava sos rahims vermells la *Myricaria germanica* Desv., citada en pochs punts de Catalunya.

El *Galium frutescens* Cav., var. *aciphyllum* Csta., senyala per aquest autor desde 'l Montsech á les Garrigues, se trova pe'ls marges immediats á Torrelameo. Entre les compostes figuran plantes tant interessants com l' *Asteriscus aquaticus* Mönch., β . *pygmaea* Sch., á les vores de la carretera de Menarguens y al turonet del Sant Crist de Balaguer, varietat de 5 á 8 cms., que no veig citada á Catalunya. La *Centaurea ornata* Willd., var. *tenuifolia* Boiss., la *Scorzonera hirsuta* L. y el *Podospermum laciniatum* DC., β . *integrifolium* Godr. et Gr., trovantse també pe'ls ermots prop de Menargens.

Per les immediacions d' aquest poble y com saltant desde 'l Vallés per demunt de la Segarra, apareixen l' *Echium italicum* L. y el *Phlomis Herba-venti* L. A la vora del riu, el *Rhinanthus major* Ehv., var. *glaber* Sch., al peu de l' horta de Balaguer, l' *Orobanche amethystea* Thuil. sobre l' *Eryngium campestre* L., y á la sortida de Torrelameo y á la entrada de Menarguens, el *Thymus Zygis* L., barrejat ab el *T. vulgaris* L. y probablement ab algún híbrit. Junt al primer dels citats pobles s' hi trova igualment el *Marrubium Alysson* L., solzament citat per Compñ, als voltants de Lleyda, ahont no he sabut trovarlo.

L' *Aristolochia longa* L., referida á poques localitats, abunda en los sembrats junt á la Sucrera, barrejada ab l' *Ornithogalum narbonense* L. Allí mateix y poch més amunt cap á Ba-

laguer descobrí 'l *Phleum asperum* Jacq., revisat per Pau, nou pera Catalunya y referit á comptats punts d' Espanya.

Altres dos gramíneas importants me foren remesas per C. Pujol desde la Segarra: l' *Eremopyrum cristatum* Led. ó *Costia cristata* Wk., trovada á Castellfullit de Riubregós, ahont ia descobrí Puigg. en 1861, y l' *Aira media* Gon. ó *Deschampsia media* Roem., cullida en Ardevol, nova pera Catalunya.

Aixó fou lo més interessant que puguí observar durant els quatre dies d' excursió, lo qual basta pera demostrar quant hi ha encara per' estudiar á la provincia de Lleyda, especialment cap al N., que, per falta de vies de comunicació, ha sigut poch explorada.

Pochs dies després de l' excursió anterior, el 4 de Juny, n' efectuárem ab l' amich Ferrer una altre á la Mata. Era 'l mateix día que hi anava 'l Chor de l' Agrupació Regionalista. Arrivats de bon matí á la Barata, empenguerem á peu l' ascensió á la pintoresca serralada. El día era espléndit. El sol comensava á daurar los cims del Montcau y Sant Llorens del Munt, mentres una currúa de gent serpejava entre 'ls pins, als acorts de l' orquesta ampurdanesa oculta al Turó de Castellar entre 'l ramatje. Les morades flors de la *Vicia cracca* L. semblavan somriure á les barretines dels homes cantayres, ensemps que, devant de les dels noys, els *Anagallis* del torrent amagavan llurs coroles de porpra, y la blancor del *Phalangiums*, qu' encatifaven les vores del camí, feyen ressaltar mes y mes l' hermosura de les nines, veritables fades de la boscuria.

Les daurades flors dels *Helianthemums* y *Fumanas*, que omplenaven els márgens dels sembrats, separant estretas feixes guarnides de roselles, formaven les barres naturals d' una colossal senyera que onejava al cim del Montcau, saludant aquell esclat de vida de la terra catalana. La naturalesa, l' art y la joventut s' unían en aquells turons pera entonar himnes d' amor, de gloria y d' esperansa.

Després d' oir la missa de campanya, pera la qual s' havia improvisat un altar darrera de la capella de Sant Jaume, y

mentres el jovent de les ciutats del Vallés se donava les mans ab els pagesos del Pla de Bages, ballant á l' era de la casa les clássiques sardanes, ens dirigirem al Turó de Montcau pera examinar la vegetació en plena florescencia. Ademés del interessant *Erodium macradenum* L' Her. y del *Linum gallicum* L., coneguts ja d' altres vegades, descobrirem la *Fumana procumbens* Gr. et G., que més tart troví á Montserrat y á Bagá, y l' *Helianthemum virgatum* Wk.; δ . *ciliatum*, solzament senyalat per Costa á Manresa, Cardona y Berga.

Per la tarde cap á Font-freda recullirem les varietats *vulgaris* y *montana* de la *Vicia sepium* L. y el *Phleum pratense* L.; β *nodosum* Gaud. y prop de la casa, l' *Helianthemum salicifolium* Pers., *Geranium pusillum* L. la ornamental *Thapsia villosa* L., *Tordylium maximum* L. y *Lactuca perennis* L. Si la excursió no havia resultat rica en especies botániques, ho havia sigut en emocions ben agradoses.

IV

El día 17 del propi mes de Juny torní á Moncada pera desvaneixer alguns duptes que m' havia sugerit el *Ranunculus trichophyllus* Chaix., de qual examen ne deduhí que, baix tota probabilitat, correspón á la forma *R. Drouettii* Sch., una de las dotze atmesas per Rouy. En aquesta excursió recullí 'l *Caucalis leptophylla* L. que Costa refereix al Montsant, pero que també 's troba al Ubach y á Cardona y sens dupte en altres punts, devent ocupar el lloch que 'n la Flora del Vallés s' assigna al *Torilis heterophylla* Guss.

Els dies 25 y 26 los passarem a Montserrat ab el Doctor Sallent, ahont trovarem algunas novetats que mereixen mencionarse. Pe'l camí de la Cova cullirem el *Conium maculatum* L., abundant y de gran talla; la *Fumana procumbens* Gr. et G., barrejada, com sempre, ab la *F. Spachii*, *Galium pumilum* Lamk. subsp., *G. pusillum* L., *Juniperus Mariana* Cad., que al día següent trovarem pe'l camí de Sant Geroni, y la *Poa nemoralis* L., α *vulgaris* Gr. et G., forma de paratjes umbrívols ó *P. debilis* Thuil., abundant als torrents del Ubach, recullida

l' any anterior á Nuria y no citada per Costa y solzament per Compñ. als voltants de Lleyda.

Prop de Sant Geroni comensava á florir el *Galium Mollugo* L. subsp. *G. elatum* Thuil. Junt á l' ermita cullí un bon exemplar de *Rosa gallica* L., solzament senyalada per Costa á les ermites de Sant Benet y Santa Ana, sens que ningú més hagi fet menció d' ella. L' *Orobanche cruenta* Bert. y la β *citrina* apareixian sobre 'l *Dorycnium suffruticosum* Vill. y ab relativa abundancia l' *O. Santolinae* Losc. et Pard. sobre la *Santolina Chamaecyparissus* L., quedant aixís confirmada la creencia de l' expressat autor, que suposava devia existir á Catalunya.

A poca distancia de la Miranda, casi al mitj del camí y trepitjada, vivia encara un exemplar d' *Anthyllis montana* L., indicat per Costa, l' últim, sens dupte, que resta y que no tardará á desapareixer de la montanya.

Per la tarde pujarem á Sant Joan per l' abrupta escala de Jacob, ahont trovarem un exemplar de *Papaver dubium* L., forma *Lecoqii* Lamk., y varios d' *Orobanche hederæ* Vauch. Al baixar per la vessant del mitjdia vejerem en les mateixes esclerjes de las rocas, ahont la descubrí anys enrera, la *Cheilanthes odora* Sw., bastant rara á Catalunya y no trovada fins avuy en cap més lloch de la montanya. Y passant pe'l Canal dels *Avellaners* cullí la var. α *typicus* del *Erinus alpinus* L., mentres que anys enrera havia vist á Sant Salvador la var. φ *hirsutus*.

Arrivat el 20 de Juny me n' aní á Valldoreix pera aclarir alguns extrems duptosos. Junt á Can Gatzet recullí la *Spiraea Filipendula* L. y el *Phlomis Herba-venti* L., que no crech s' hagin trovat may tan aprop de la costa. Al torrent de Valldoreix comensava á florir el *Peucedanum venetum* Koch., referit per Costa á Cardona, ahont realment s' hi trova; per les vores del camí de Sant Cugat apareixia la var. *prismaticum* Gaud. de l' *Origanum vulgare* L., solzament citada á Besalú per Vay. y als ermots de can Nonell no escassejavan la *Thymelea Sanamunda* All. y una *Centaurea* que 'm semblava va-

rietat nova de la *C. ochrolopha* Csta. Mes havent vist en l' herbari d' aquest autor exemplars autèntichs d' aytal especie puguí apreciar diferencies que l' apartavan molt d' ella.

Remesa en consulta á Pau, l' ha creguda especie nova, tenint la galanteria de dedicármela.

Vegis la següent diagnosis:

CENTAUREA CADEVALLII Pau, nov. sp.

Planta multicaulis; caulibus erectis ex basi ramosis; foliis canescentibus, inferioribus lanceolato-linearibus, integris vel pinnati-sectis, longe petiolatis; superioribus pinnatisectis, segmentis linearibus; capitulis minutis, frequenter numerosis in panícula angusta dispositis; squamis involucri elipsoideo-ovati, pallidis ochraceis; cillis utrinque 4-6 flexuosis mucroni fere aequantibus; corollis roseis.

«*Faciem habens atque folia caulesque ejusdem C. Petteri Rchb., diversissima, vero, anthodia*», asserit Pau.

Planta pumila, 1-2 dm. altitudinis.

In nemorosis sterilibus agrorum marginibus Valldoreix, prope Sant Cugat del Vallés. Floret aestate.

Feya temps que bullia en mí l' idea de visitar la regió septentrional de la provincia, puig encara qu' havia recorregut alguns punts del Pirineu, me semblava qu' hi trovaria quelcom de nou, per haber sigut poch explorada.

(Continuará)

NOTA SOBRE LA PRESENCIA DE LA *ANDALUSITA* A SANT PERE MARTIR

per Mossen Norbert Font y Sagué, Pbre.

La serralada del Tibidabo ens es ja prou coneguda pe'ls seus importants minerals y roques de origen metamórfich, de molts dels quals ens havém ocupat ja en aquexes matexes